

Demokracija ima temelje v dostojanstvu človeške osebe

■ **Anton Jamnik**, ljubljanski pomožni škof, dr. teologije, je poučeval na *Škofijski klasični gimnaziji*, predava filozofijo, filozofijo religije in etiko (poslovno etiko). Aktivno sodeluje z nekaterimi univerzami in visokošolskimi ustanovami doma in v tujini. Udeleževal se je na področju ustanavljanja katoliške univerze v Sloveniji. Od leta 2008 je redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* s sedežem v Salzburgu. Od leta 2022 je pri *Slovenski škofovski konferenci* zadolžen za katoliške medije ter za Slovence v zamejstvu in tujini.

Evropske volitve so pomemben demokratični proces, saj so temelj projekta, ki ga predstavlja Evropska unija, in to že od njenega nastanka. Te volitve so pomembne za vse evropske državljane, ki lahko oblikujejo in skrbijo za prihodnost Evropske unije. Demokracija je dragoceno darilo, ki so nam ga predale prejšnje generacije. Naša odgovornost je, da v Evropi ohranimo demokracijo in jo prenesemo na prihodnje generacije.

Demokracija je kultura vrednot

Demokracija ni le skupek pravil, temveč tudi sprejemanje skupnih vrednot. Uspeh evropskega projekta ni odvisen le od gospodarskega povezovanja ter znanstvenega in tehnološkega napredka, temveč tudi od sprejetja niza temeljnih pravic in vrednot, kot so človekovo dostojanstvo, človekove pravice, svoboda, nediskriminacija, skupno dobro, subsidiarnost, pravičnost, strpnost, vključenost, solidarnost in enakost ter verska svoboda, ki podpirajo demokracijo in zagotavljajo njeno pravilno delovanje.

Demokracija brez vrednot se zlahka spremeni v totalitarizem ali avtoritarizem. Današnje grožnje demokraciji v Evropi izvirajo iz erozije skupnih vrednot evropskega projekta. Kriza ali primanjkljaj demokracije sta posledica širše krize vrednot. Na prihajajočih volitvah lahko evropski državljani izrazijo svojo zaskrbljenost in mnenje o tem, kako se vrednote uresničujejo v evropskem prostoru, ter odgovorno oddajo svoj glas za spodbujanje višjih standardov vrednot, da bi okrepili demokracijo. Ta državljanska zavest participativne demokracije je zagotovilo in nadaljevanje Evrope kot skupnosti vrednot.

Vrednote, na katerih temelji demokracija, imajo krščanske korenine. Katoliška cerkev kot pomemben deležnik v evropski družbi ne more ostati ravnodušna do prihajajočega demokratičnega procesa, saj gre za dostojanstvo vsakega evropskega državljana, človekove pravice, pravičnost, solidarnost in subsidiarnost. Cerkev ceni demokratični sistem, saj zagotavlja udeležbo državljanov pri sprejemanju političnih odločitev, ki od tistih, ki jim vladajo, zahtevajo odgovornost za zaščito, varovanje in izvajanje vrednot, brez katerih bi bila pristna demokracija oslABLJENA.

Katoliška cerkev o demokraciji

Med drugo svetovno vojno je papež Pij XII. nadaljeval pomemben prehod v pogledu Katoliške cerkve na demokracijo. V svojih božičnih sporočilih med vojno je prikazal prebujanje ljudi v sodobni demokratični etos, ki »postavlja pod vprašaj, kritizira in ne zaupa« vladarjem (npr. *Benignitas...*, 1944). Izrazil je hrepenenje ljudstva po »sistemu vladanja, ki bi bil bolj v skladu z dostojanstvom in svobodo državljanov«, s čimer je človeško dostojanstvo prepletel z demokra-

tično vrednoto svobode. Zavzema se za »pristno demokracijo« in poudarja razliko med »množicami« in »ljudstvom« ter opozarja na nevarnosti, ki jih predstavlja nenadzorovana prevlada večine (Langan, 2018).

Janez XXIII. je v svojem prelomnem delu *Pacem in terris* (Mir na zemlji) podprl tako družbeno-ekonomske kot politične pravice, kot so državljanske pravice, obveznosti javnih uslužbencev, nujnost pravnih predpisov za ohranjanje moralnega reda in varstvo človekovih pravic v korist skupnega dobrega. *Pacem in terris* jasno povezuje človekovo dostojanstvo, človekove pravice in demokracijo. Pomemben vidik demokracije v katoliški misli je prepričanje, da je »naravna posledica človekovega dostojanstva nedvomno njegova pravica do dejavnega sodelovanja v vladi« (PiT, 73–74).

Drugi vatikanski koncil (1963–65), ki je nadaljeval posodobitve, ki jih je začel

Foto: Matej Hozjan

Janez XXIII., je pokazal optimističen odnos do »posebne in osebne poklicanosti v politični skupnosti«. Poleg tega je koncil v Pastoralni konstituciji o Cerkvi v sedanjem svetu (*Gaudium et spes*) ponovno poudaril, da morajo kristjani dajati »viden zgled predanosti čutu za dolžnost in služenje za pospeševanje skupnega dobrega« (GS 75).

Na podlagi prenovljenega razumevanja sveta, ki je bilo izraženo v GS in utemeljeno s spoznanji Pija XII. in Janeza XXIII. o človekovem dostojanstvu, je *Dignitatis Humanae* (DH) naredil pomemben korak naprej, saj je podprl versko svobodo, temeljno načelo demokracije, ki presega zgolj strpnost.

Osrednji del filozofije Janeza Pavla II. je ideja, da Cerkev sicer ne evangelizira demokracije kot take, vendar goreče oznanja evangelij, ki neločljivo vključuje skrb za človekove pravice. Kot je papež sam izjavil, ko je izražal stališče Cerkve: »Nisem evangelizator demokracije; sem evangelizator evangelija. K evangelizskemu sporočilu seveda sodijo vsi problemi človekovih pravic; in če demokracija pomeni človekove pravice, sodi tudi k sporočilu Cerkve.«

V zvezi z državno demokracijo je Benedikt XVI. prepoznal možne konflikte med demokratičnim relativizmom in absolutnimi etičnimi standardi Cerkve. Kritizira dovzetnost sodobne demokracije za etični relativizem, ki lahko spodkopava moralne absolutnosti in priznavanje resnice v moralnih zadevah. Če povzamemo, trdi, da mora prava demokracija sprejeti neke vrste etični absolutizem, in predlaga, da demokracija za učinkovito delovanje inherentno potrebuje temelj resnice in etične gotovosti.

Empatija in solidarnost

Papež Frančišek se odločno zavzema za demokracijo ter vključujoče in participativno upravljanje, da bi zaščitil najranljivejše v družbi. V govoru v Atenah leta 2021, zibelki demokracije, je izpostavil svetovno zaskrbljenost zaradi erozije demokratičnih vrednot in pozval k prehodu od »strankarstva k sodelovanju« za okrepitev demokratičnega udejstvovanja. V novoletnem nagovoru diplomatskemu zboru leta 2023 je poudaril, da »v mnogih delih sveta slabi demokracija in širina svobode«. Pozval je k vztrajnemu prizadevanju in potrpežljivosti

v demokratičnih procesih, pri čemer je zapletenost demokracije postavil v kontrast preprostosti in privlačnosti avtoritarnosti in populizma. Frančišek si demokracijo predstavlja kot zdravilo proti avtoritarizmu in sredstvo za boj proti individualizmu in brezbriznosti ter poudarja, »da je demokracija lahko odgovor na sirene avtoritarizma ter da je individualizem in brezbriznost mogoče premagati s skrbjo za druge, za uboge in za stvarstvo«. Njegov pristop ne poudarja le aktivne udeležbe, temveč se zavzema tudi za model sočutnega upravljanja, ki daje prednost empatiji in solidarnosti ter izziva družbenopolitični status quo, da bi se bolje spoprijel z revščino in trpljenjem po celem svetu. ◀

Literatura in viri

- 2. vatikanski cerkveni zbor (1965): *Gaudium et spes*. Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu.
- Langan, Mark (2018): *Neo-Colonialism and the Poverty of 'Development' in Africa*. London: Palgrave Macmillan Cham.
- Papež Frančišek (2021): *Govor ob obisku v Atenah*. Pridobljeno 23. 5. 2024 s spletne strani: <https://www.vaticannews.va/sl/papez/news/2021-12/papez-v-atenah-srecanje-z-oblstmi-govor-demokracija.html>.
- Papež Frančišek (2023): *Govor diplomatskemu svetu*. Rim, 9. 1. 2023. Pridobljeno 23. 5. 2024 s spletne strani: <https://www.vaticannews.va/sl/papez/news/2023-01/sveti-oce-diplomatskemu-zboru-spregovoril-o-miru-v-resnici-prav.html>.
- Papež Janez XXIII. (1963): *Pacem in terris*. Enciklika.
- Papež Pij XII. (1944): *Benignitas et humanitas*. Božično radijsko sporočilo, 24. 12. 1944.

Vrednote demokracije in vzgoja izobraževanja

■ **Simona Kustec**, prof. dr., je redna profesorica političnih znanosti na *Fakulteti za management na Univerzi na Primorskem*. Bila je ministrica za izobraževanje, znanost in šport (2020–2022) ter predsedujoča Svetu EU za izobraževanje, raziskovanje, mladino in šport (2021).

Kaj nam o znanju kot vrednoti pove neka družba, kjer so po njenih lastnih merilih ocenjevanja učenci nadpovprečno uspešni, po zunanjih lestvicah ocenjevanja pa ne več? Kaj nam sporoča o sistemu, ki spremlja uspešnost učečih se, ne pa tudi učiteljev? Kaj o tem, da za običajno kvalificirano delo išče visoko izobražene ljudi in te za njihovo delo plačuje enako visoko kot najnižje kvalificirane zaposlene brez izobrazbe? Rdečo nit navedenih vprašanj je možno najti v odgovorih na vprašanja o tem, kakšna vrednota je v neki družbi znanje, kdo, zakaj, v kakšni obliki jih potrebuje. V luči izpostavljenega bomo v tem prispevku osrednje zanimanje namenili pogledom na razvijanje vrednot s posebnim poudarkom na razumevanju demokratičnih vrednot v vzgoji (za) izobraževanja skozi čas in raznolike družbene okoliščine: na katere vsebine se nanašajo vodilne vrednote, za koga in na kakšen način (naj) veljajo.